

שירי יעקב לרנר

לקהל הקוראים העברים אין השם יעקב לרנר ידוע כמעט, לא כל שכן שירתו, שזו הפעם הראשונה זכתה להיות מכונסת בקבוץ מיוחד. בו בזמן יש בשירתו קוים מסויימים, שאין לזלזל בהם כלל, ויפה עשו אותם שהצילוה מן הפיזור, מאפר הנשיה ואספו את תנוכתו הנורנה, תנוכה זעומה, שירה לא רבת-צלילים ולא דקת-גוונים ביותר — אך הנה היא מונחת לפנינו גלויה לעין, ואפשר לסקור אותה על כל הגלום בה, על יתרונותיה וליקויה גם יחד. אכן שירה זו, שירת היתמות, הבדידות, הערידות, שכולה צלילי נהי, כולה שירת חיים כבדה, לא-רוחמה, מקיפה בכל זאת ער-לם מיוחד, אם לא לפי חיתוך הניב, לפי עוצם הביטוי הרי על כל פנים לפי העקשנות הפיוטית המשוקעת בה, זה פרי עמל הנפש.

שני כחות השפיעו על שירת לרנר מן החוץ: שירת ביאליק והאורה הרר-מאנטית של השירה הרוסית הקלאסית. אין הוא בן-הדור מבחינת מגמות מסויימות, אבל בתנאים המבולבלים של שירת זמננו יש כאן מן השמירה הנא-מנה על מסורת הצורה והביטוי. שירה זו, העומדת מעבר למאורעות הזמן, יש בה בכל זאת משהו מצביון הדור.

שירי לרנר אין בהם צעירות, ומשום כך אין בהם גם מן הבוסר, מן הרע-ננות הפיוטית של הלב. דומה, המשורר שבו התבגר בערוב יומו, ומרבית חרר-זיו אחוזי הפתוס, הריטוריים בעצמת ביטויים, נראים חורים בצביונם, בנגי-נתם חדלת-העוז. כל הרגשה כאילו צללה כאן בעומק הרפלקסיה, השירה שם את ניצת הרעננות ומשהו מן האבסטרקציה האפורה דבקה בה. השירים האלה מלאים תלונות, קובלנות מרות כל כך, עד כי יש ותדמה, אשר אין זאת כי אם קפוא יקפא בקרבו האדם, שעינו מביטה ככה בהויה, אם כי תלר-נתו היא גם חיוו וצליל נשמתו. כל ליריקה מגיעה עד קצה גבול היסורין ואין בכחה להשתחרר מן המועקה, מן הצער הכרוך בהרגשות. כל ליריקה יש בה מרוח הקינה תמיד. כל שיר הנהו בבחינת אלניה. אף רגש החדוה של המשורר איננו נטול געגועים ועצבות. ואולם חזון הבלהות, ששירת לרנר רצופה בו מראש ועד סוף, אשר שקוע שקע בו המשורר לאין מוצא ולאין מר-פא, רישומו הוא זה המכריח את מרבית בתי-השיר של הספר: המשורר איננו גואל את האדם הסובל, אף לא את הקורא הסובל יעמו. שירים אלה, המלאים את נטל הדממה של הוויה-לא-הוויה, משר-לים ללילה כבד, מעיק, האוסר באזיקים גם את ריחות הפרחים ואין נשמת רוח אשר תתירם. מתוך שירים אלה הולך ומתפשט כמין לחץ על נשמת המקבל, חסרה הפדות, המחוללת את החוויה השירית הנאמנה, כחוויה שירית מסויי-מת, בתוקף הפלא של כח השירה גופו, זה הכח הסמוי, העושה את הכאב רב-שעשועים, את הנטל קל, את האפלור-לית שקופה.

ואולם שירת לרנר ברנעיה הטובים והטיפוסיים ביותר חדרוה נפשיות ופשטות לוקחת לב; התנודות בין החר-לין והנשגב, בין המציאות והחזון (מן הסגולות הביאליקאיות) כבך מתגלות באותו קו מופלא ומושך, שהשירה גר-לה אצלו ישר מתוך הפרוזה — לעיני הקורא. בספירות המוגבלות של רגש ורמיון הוא נוגע בעוז ובאמונה בדברים ממשיים, יומיומיים, ומגעים אלה, שלטון זה של הכשרון נותנים לו זכויות בלתי-אמצעיות לפיוטיות. יש שהוא מכניס לתוך שיריו איזה פרט, שכמעט-כמעט שיש בו מריחה של פרוזה, אבל לא, הוא נשאר רק בקצה של זן, ומכאן הוא שופך על היצירה כולה אור רך של קרבה וחמימות. לא השירים הליריים — אם כי מצויים ביניהם שלמי ניב ורגש כגון „שתיל-

את עקבותיו במרחב, נעשה נוף, תמונה, חלום. הרתמוס עובר לחזון, למראה. המרחב והזמן והמשורר גופו נישאים פה על גלי קצב של רקע העולם המת-נועע —

„פית. פית“ אותי הִלְאָה.
נִפַח יוֹם אֶת גִּפְשׁוֹ סָלָה.
הֵס וְלֵאט, נִחַש הַמִּסְעָה!
בְּאֵין לְהַשִּׁיב אֶת הַנְּעֻשָׁה;
בְּאֵין לְבַקֵּשׁ אֶת הַנְּאֻלָּה,
אֵין בֵּית מְנוּס לְשִׁכּוּלָה.
הִנֵּחַ טַחְנָה בֵּת-גִּפְתִּים
חָגָה חוּג בְּעֻצְלִים,
בְּמַתְשֵׁבֶת וּמִוֹדְדֵת:
אַתָּת רֹמֵם וְאַתָּת רָדֵת;
וְכִזְקֵנָה הַמְוִהֵרָה:
אֵין לְבַלְבֵּל אֶת הַסְּפִירָה!

גם כאן הצורה אינה עלילה, אלא שיח לירי, תאורי. שפת השיר אינה מוחשית אף לא נטולת ממש. בקצב שקול היא מרחפת בין תנועה ורמו. כאן מתעלה הליריקה מקרקע העצבות אל יופי נפשי, מילודי. אכן חרוזים שכאלה אין לכתוב בלי כשרון אמת והשקפת-עולם.

בית, „עם מנחת ערב“ וכדומה — משמשים דפוס לסגולות יקרות אלו, אלא שיריו האפיים דוקא, שבהם מת-גלה עולם הממש במלוא גילויו הקודר. גם הפואימות „תעלולים“ ו„בגויים“ גם האפוס ההאכסאמאטרי „ביערי פוליסיה“ גדושים תיאורי נוף, הימנוני שדה. קטעי ניר ויער הוטבעו כאן בכח פלאס-טי רב, ברישום בולט. זכרונות הילדות מסופרים בקצב אפי כמעט. שירת העוני המצלצלת בענמה אצל משוררנו, עגמת השכול הלקוחה מתוך נפשו הוא, מתוך הלך-רוחו הוא, היא מעין אפר-פיאה על משכנות החיים הדלים, העלר-בים, כי „רב השמון, פלחי, בערבת פוליסיה הזעומה“. אבל אין בה באפר-פואת הקדרות הזאת מן המאור הביאלי-קי, הבוקע גם ממפלשי מחשכים. ברם, בפואימות אלו, המצטיינות בפרוזה מצומצמת. שהמשורר יודע לשלוט בה ולשעבדה לרעיון השירי, הוא מתגלה כאפיקן הסתכלותי היוצר מחדש קטעי סיון'טים, קטעי חיים ופרטיהם ויודע להדליקם בזוהר מה של דרמטיות פיוטית. במיטב הדפים האפיים והליריים של פואימות אלו מבליחים אורות של מרץ אמנותי וברגעים כגון אלה משת-פכים חרוזיו בנאות ובמלוא הצליל. ואם אתה מוצא בכל זאת גם כאן משהו מן השכליות האפורה, אין זה משום שהאמנות שלו, לפי עצם טבעה, כוזבת, אלא פשוט משום שמתת כשרונו מוג-בלת, ואין בכחו להפוך עד הסוף, עד הסוף הביאליקי את הפרוזאיות ליופי. מזינה של ליריקה ואפיקה, שיש בה מקצב של תנועה ומן העוז והצמצום גם יחד אתה מוצא בשירת-הכרבור של לרנר „פית-פית“. בו, בשיר-מסע זה, סוד האספקלריה העצמית של המשור-רר. ההוויה כולה נראית כאן מבעד משקפת ערבית בכל אמיתה האוביאקט-טיבית, הסמלית. נשמת המסע, ה„טש ומקפל מילי מילין“, ניתנת בצורה ודמות. העולם הוא בתנועה, משאיר